

Cheminės medžiagos ir valymo paslaugos. Poveikis aplinkai ir sveikatai

Audronė Alijošutė-Paulauskienė

2020 01 23 , Vilnius

TEMOS

- *Apie ženklimą*
- *Kokius pavojus kelia cheminės medžiagos?*
- *Kuo valome savo namus/biurą ir kokiomis alternatyvomis galime šias priemones pakeisti?*
- *.*
- *Kaip ir kokių medžiagų, priemonių vengti, kaip skaityti etiketes ir atpažinti ekologiškus ženklus?*

Apie ekoženklus ir kitą
aplinkosauginę
informaciją

<http://www.ecolabelindex.com>

2010 m.

349 ekoženklai

212 šalių, 24
pramonės
sektoriai

2013 m.

438 ekoženklai

197 šalių,
25 pramonės
sektoriai

2017 m.

465 ekoženklai

199 šalyse

25 pramonės sektoriai

2020 m.

463 ekoženklai

199 šalių,

25 pramonės sektoriai

Etinis ženklinimas

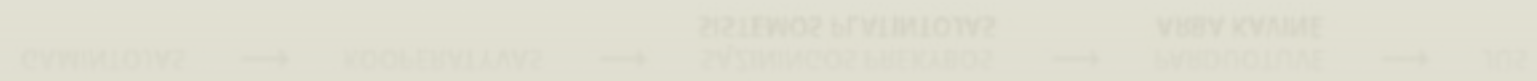

ĮPRASTINĖ TIEKIMO GRANDINĖ

SAŽININGOS PREKYBOS SISTEMOS TIEKIMO GRANDINĖ

SAŽININGOS PREKYBOS SISTEMOS TIEKIMO GRANDINĖ

Sąžiningos prekybos privalumai

- Papildoma kainos priemoka
- Draudžiamas priverstinis darbas ir vaikų išnaudojimas
- Saugios ir sveikos darbo sąlygos

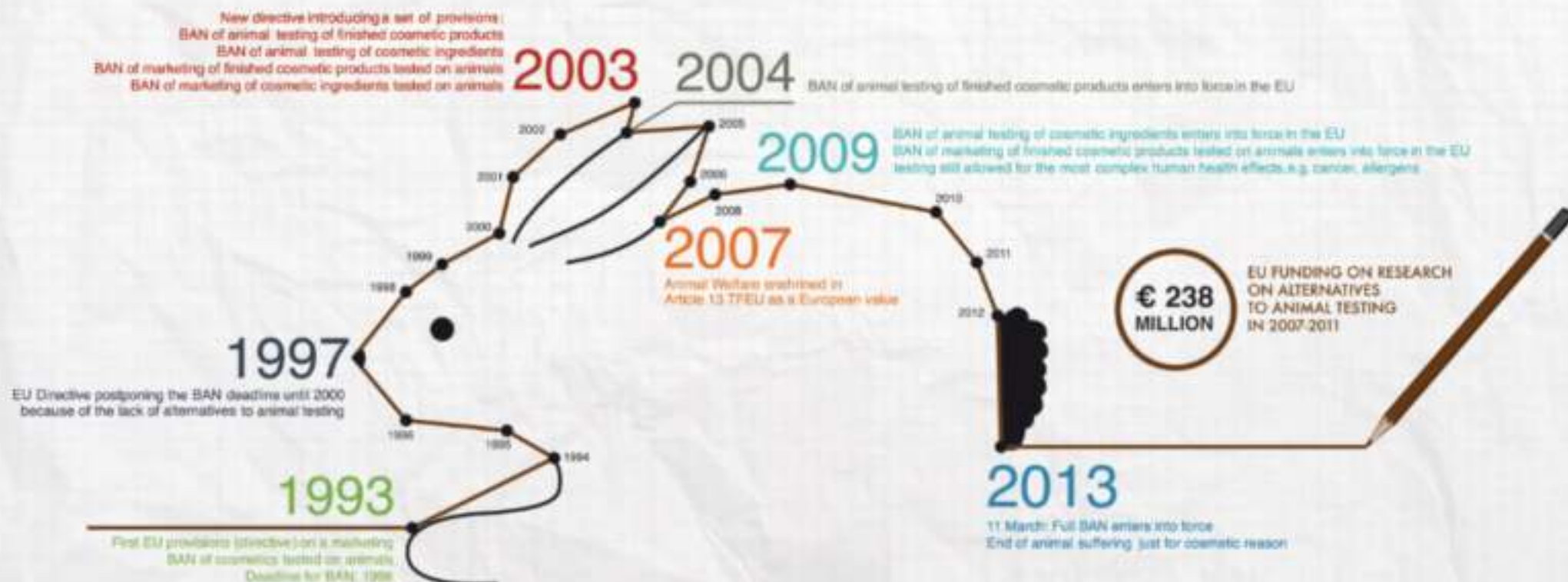

- Papildoma priemoka:
 - už svarą kavos - 20 JAV centų.
 - už 18,14 kg bananų dėžę - 1 JAV doleris.
 - už toną kakavos - 200 JAV dolerių.
 - už toną cukraus - 60, už ekologišką cukrų - 80 JAV dolerių.

www.fairtrade.net

CONNECTING THE DOTS FOR ANIMALS:

HISTORY OF THE EU BAN ON ANIMAL TESTING FOR COSMETICS

Ekologinis ženklinimas

Pramoninės prekės

Aplinkosauginis ženklinimas

- I tipo: savanoriška, pagrįsta daugialypiais kriterijais, kontroliuojama trečiosios šalies, remiasi viso būvio ciklo vertinimu = EKOŽENKLAS (ISO 14024)
- II tipo: gamintojo ar teikėjo ženklas ant produktų reklaminiiais tikslais (CFC-free, 100% perdirbtas, be ftalatų, perdirbamas, aplinkai palankus...) = “ŽALIASIS” TEIGINYS (ISO 14021)

Aplinkosauginis ženklinimas

- III tipo: Kiti ženklai ir deklaracijos (pateikiama specifinė kiekybinė informacija apie tam tikrus parametrus, pvz., energijos, vandens sunaudojimas) = ŽENKLAS APIE POVEIKĄ (ISO 14025)
- Ženklai prilygstantys I tipui: sertifikavimo ir kontrolės principai tokie kaip I tipo, bet vertinamas tik vienas aspektas (darnus miškų auginimas, energija)

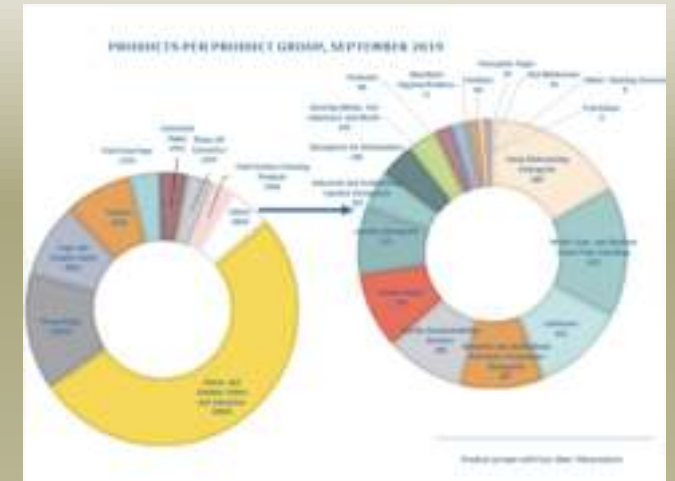
Ekologinio ženklavimo principai

- Savanoriškumas
- Vienodos rinkos konkurencinės sąlygos → vienodi vertinimo kriterijai vietiniams ir importuojamiems produktams, nustatyti trečios šalies
- Ženklo suteikimo kriterijai aiškiai suformuluoti ir moksliškai pagrįsti, jie nuolatos peržiūrimi
- Ženklo suteikimo sistema turi pilnai atitikti šalies aplinkos apsaugos įstatymus ir nuostatas
- Produktai tikrinami nepriklausomos, visuomenei atskaitingos institucijos
- Ženklas – informacija vartotojui, orientyras produktų pasirinkimui
- Ekoženklą turintys gaminiai yra tie, kurie daro mažiausią poveikį aplinkai ir žmogaus sveikatai per visą savo būvio ciklą!
- Lengva pagrįsti atitiktį kriterijui – renkamas produktas su ženklu

ES ekoženklas

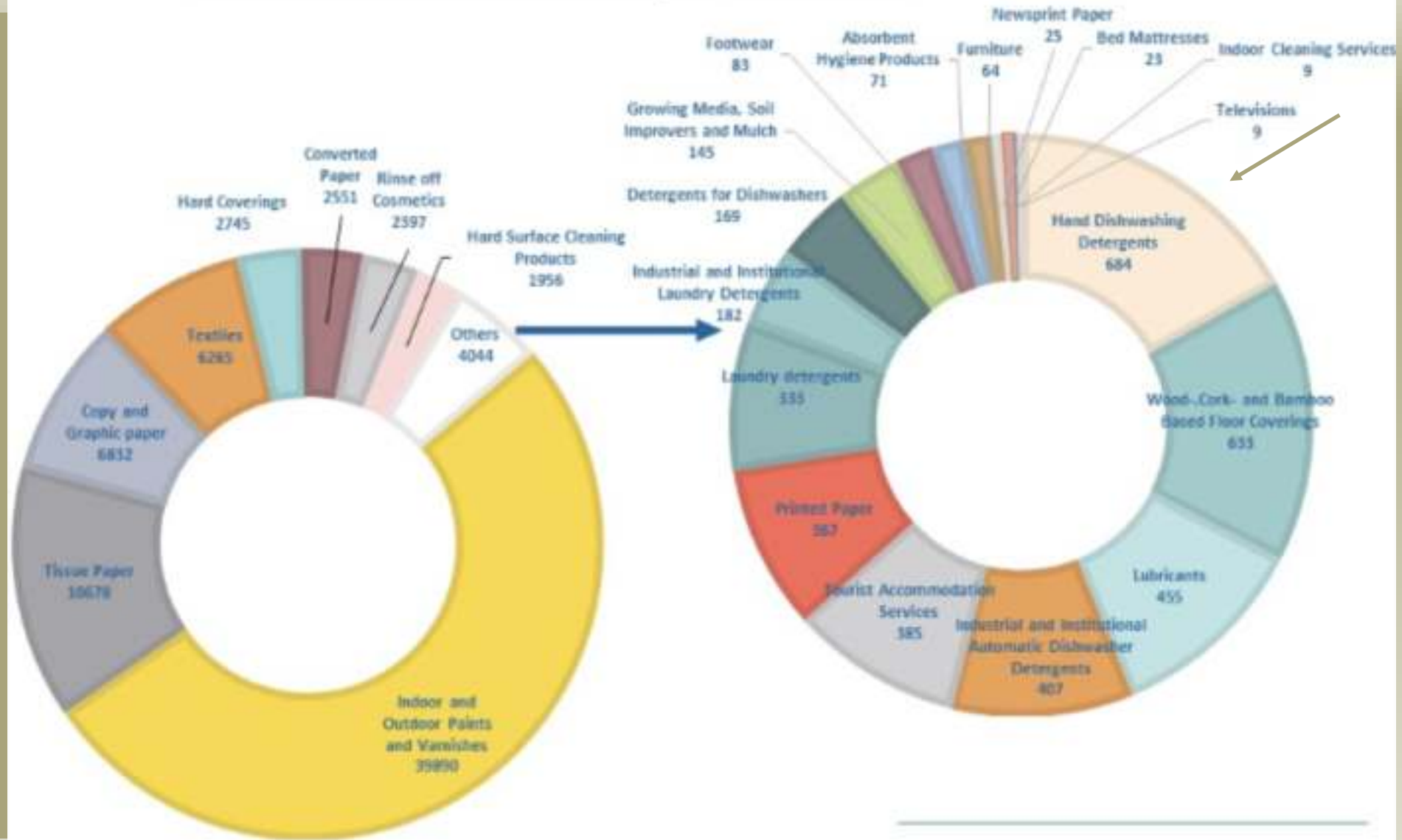
- sukurta 1992
 - apima visą būvio ciklą
 - kriterijai 24 produktų grupių
 - ~ 13623 licencijų 77358 produktų/paslaugų
- (<https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html>)

Kosmetika
Higienos prekės
Buitinė chemija
Tekstilė
Avalynė
Televizoriai
IT įranga
Grindų danga
Baldai
Čiužiniai

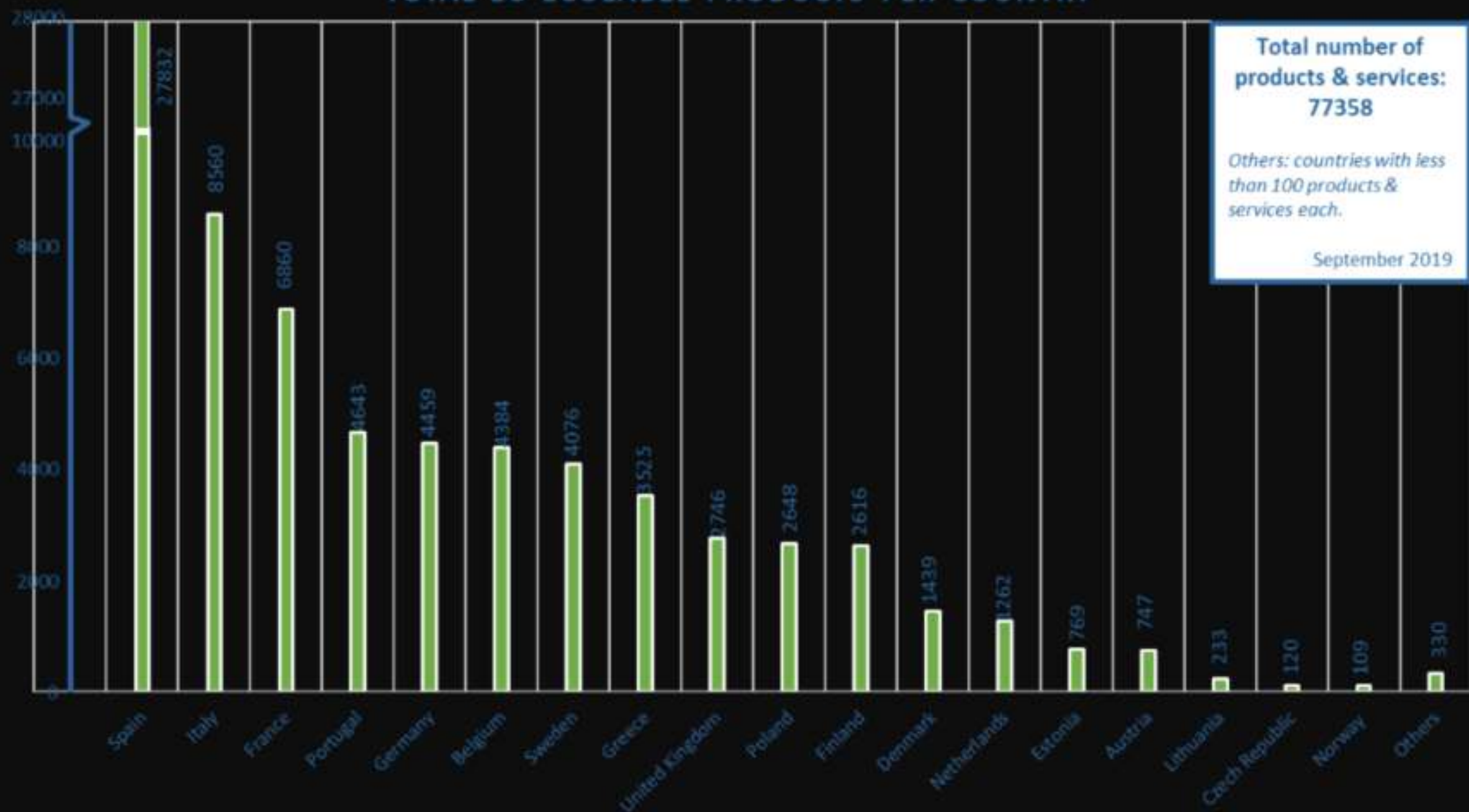
Popierius ir jo gaminiai
Turistų apgyvendinimo paslaugos
2019 m. pirmieji 9 ženklai vidaus valymo paslaugoms

PRODUCTS PER PRODUCT GROUP, SEPTEMBER 2019

Product groups with less than 700 products

TOTAL EU ECOLABEL PRODUCTS PER COUNTRY

Šiaurės šalių
gulbė:
produkto
gyvavimo ciklas,
žiedinė ekonomika,
žalieji prikimai

- Norvegija, Švedija, Suomija, Danija, Islandija
- Sukurta 1991
- Apima visą būvio ciklą
- Kriterijai 60 gaminių grupėms, 25000 produktų

Žvakės
Automobilių priežiūros
priemonės
Kavos filtrai
Komposto dėžės
Kosmetika
Priemonės nuo apledėjimo
Biuro reikmenys
Slidžių vaškas

Vokai
Restoranai
Žaislai
Langai
Kuras
....

Mėlynasis angelas

Skalbikliai
Valymo priemonės
Baldai
Padangos
Statybinės medžiagos iš
perdirbto stiklo
Statybinės medžiagos iš
perdirbto popieriaus
Kiliminė danga

Geriamo vandens talpos
Kalkuliatoriai
Šiukšliadėžės
Saulės baterijos
Viešasis transportas
Mobilūs telefonai
Nosinaitės
Sodininkystės įrangai

....

- Vokietija
- Seniausias ekoženklas pasaulyje – 1977
- Apima visą būvio ciklą
- Kriterijai 80 gaminių/paslaugų grupių
- Sertifikuota apie 12 000 gaminių/paslaugų

- FSC (Forest Stewardship Council) – tarptautinė miškų valdymo taryba
- Nuo 1996
- Tarptautinis
- Darnaus vystymosi principų taikymas miško valdyme
- Gaminiai iš medienos: popierius, baldai, pjautinė mediena, papuošalai, gitaros, kosmetika, knygos, traukini bilietai, pakuotė sumuštiniam, medžių sėklos, sėjinukai

www.fsc.org

<http://miskai.glis.lt/?pid=30>

FSC produktų duomenų bazė: www.fsc-info.org

- Nuo 1990 m.
- Labiausiai pripažintas pasaulyje ekologinis ženklas tekstilės gaminiams
- Virš 8000 gamintojų, 60 šalių, >65000 sertifikatų, milijonai produktų
- nenaudojami alergiją galintys sukelti dažai
- tikrinamas pesticidų ir chlorintų fenolių kiekis
- tikrinamas sunkiųjų metalų kiekis
- nenaudojamas formaldehidas arba jo randami tik pėdsakai
- nėra chloro organinių junginių
- nėra biologiškai aktyvių apdailos medžiagų
- odai tinkamas pH

Kiti ženklai tekstilės gaminiams

- didesnė dalis (**70-100%**) natūralios kilmės žaliavos privalo būti užauginta organiniu būdu, t.y. nenaudojant pesticidų ir kitų chemikalų
- draudžiama naudoti aplinkai ir žmogui pavojingas medžiagas (sunkieji metalai, policikliniai aromatiniai angliavandeniliai, formaldehidas, chloro organiniai junginiai, optiniai balikliai ir t.t.), kai kurios medžiagos, kurių neįmanoma išvengti labai griežtai ribojamos
- proceso metu naudojami detergentai ir kiti priedai lengvai suyra, mažesnė vandens ir oro tarša,

Plastikas

- Stenkitės nenaudoti gaminių iš 1 (PETE) plastiko, kuriame dažniausiai būna vanduo, sultys, gazuoti gėrimai. Naujausi tyrimai rodo, kad šį plastiką paveikus įvairiems aplinkos veiksniams, pavyzdžiui, tiesioginiams saulės spinduliams ar subraižius plaunant, į maistą patenka nesaugus kiekis **stibio**. Tai **toksiškas cheminis elementas**. Pakuotės iš 1 (PETE) plastiko **negalima naudoti pakartotinai, ji yra vienkartinė**.
- Venkite 7 (OTHER) plastiko indų ir pakuočių. Jose būna daugiausia bisfenolio A.

1, 2, 4, 5 saugūs naudoti sąlyčiui su maistu

3, 6, 7 nepatariama naudoti su maistu.

Pavojingumo ženklai

Pavojingumo frazės

H331	Toksiška įkvėpus
H332	Kenksminga įkvėpus
H334	Įkvėpus gali sukelti alerginę reakciją, astmos simptomus arba apsunkinti kvėpavimą
H335	Gali dirginti kvėpavimo takus
H336	Gali sukelti mieguistumą arba galvos svaigimą
H228	Degi kietoji medžiaga
H240	Kaitinant gali sprogti
H241	Kaitinant gali sukelti gaisrą arba sprogti
H242	Kaitinant gali sukelti gaisrą
H250	Veikiami oro savaime užsidega

Saugos duomenų lapas

	Saugos duomenų lapas (pagal reglamentą 1907/2006/EB – REACH ir keitimą 453/2010/EB) WC valiklis „MERKYS“	1 puslapis iš 7 Pildymo data: 2015-04-24 Peržiūrėta: Versija: 1
---	--	--

1 SKIRSNIS. Medžiagos arba mišinio ir bendrovės arba įmonės identifikavimas

1.1 Produkto identifikatorius:

Cheminio preparato (mišinio) pavadinimas: **WC valiklis „MERKYS“**

Kiti pavadinimai:

nėra

1.2. Preparato (mišinio) nustatyti naudojimo būdai ir nerekomenduojami naudojimo būdai: valyti įsisenėjusias rūdis, kieto vandens bei muilo apnašas ir kitus nešvarumus nuo glazūruotų, keraminių, plastmasinių, fajansinių paviršių.

Nerekomenduojama valyti emaliuotus ir metalinius paviršius.

1.3. Išsami informacija apie saugos duomenų lapo teikėją:

Gamintojas: AB „ACTAS“

Adresas: Naujoji g. 26, LT-17247 Jašiūnai, Šalčininkų r.

Telefonas: (+370 380) 35127, 35228, **faksas:** (+370 380) 35218

El. paštas: info@actas.lt, www.actas.lt

Už SDL-ą atsakingo kompetentingo asmens el. pašto adresas: laboratorija@actas.lt

1.4. Pagalbos telefono numeris: Lietuvos apsinuodijimų kontrolės ir informacijos biuras, Šiltnamių g. 29, LT-2043 Vilnius, telefonas. (+370 5) 236 20 52, faksas (+370 5) 236 21 42 el. paštas info@tox.lt (visą parą).

2 SKIRSNIS. Galimi pavojai

2.1. Mišinio klasifikavimas pagal Reglamentą 1272/2008/EB

Signalinis žodis: Atsargiai

Pavojaus piktogramos:

GHS07

Pavojingumo frazės:

H315+H335+H319 Dirgina odą, gali dirginti kvėpavimo takus, sukelia smarkų akių dirginimą.

Atsargumo frazės:

P102 Laikyti vaikams neprieinamoje vietoje.

Cheminės medžiagos ir jose slypintys pavojai

Cheminės medžiagos ir skaičiai

- Naudojame apie 100 000 cheminių medžiagų
- 5 000 medžiagų klasifikuojamos kaip pavojingos
- Kasdien galime patirti net 1000 junginių, kurių medžiagų poveikis yra dar nežinomas, poveikį

Jei pavojinga –
kodėl
neuždrausta?

- Tikrai ilgi sąrašai jau **uždraustų cheminių medžiagų**. Draudžiama kai pakankamai įrodymų apie cheminės medžiagos sąsajas su kenksmingu poveikiu sveikatai ar aplinkai.
- **Ribojamos medžiagos** – leidžiama naudoti tik tam tikrą kiekį. Iki šiol netirtas suminis poveikis, buvo remiamasi tik ūminį poveikį sukeliančiomis dozėmis.
- Trūksta įrodymų!

Į sveikatą?

Randama ir ką tik gimusiuose kūdikiuose

- Kiekvienas kūdikis (bambagyslės kraujyje) turėjo **55 – 121** pavojingas medžiagas;
- Viso rasta 137;
- Tirta 310 (dioksinai/furanai, PBDE, PFC, pesticidai, PCB, švinas, gyvsidabris)

WOMEN Put an
Average of **168**
CHEMICALS
on Their Bodies
EVERY DAY

Degumą mažinančios (PBDEs)
Formaldehidas
Boro rūgštis

What's
Hiding
In Your
Mattress?

Tyrimas Stokholmo darželiuose

- Ftalatų surasta 80/94 gaminių
- Seni čiužinių užvalakalai (neperšlampami) – iki 35% ftalatų – 12/13.
O chlorinti parafinai - 4/17
- Tirtas čiužinių užpildas. 10/12 – organinofosforo degumą slopinančios medžiagos. Taip pat ftalatai daugumoje iki 10%
- Tirti minkšto plastiko žaislai – 39/52 rasta ftalatų. 14 pavyzdžių ftalatų koncentracijos sudarė 25-40% gaminio svorio. Tai yra kelių šimtų kartų viršijimas dabartinių teisės aktų nustatytų ribų.

Pavoingos medžiagos

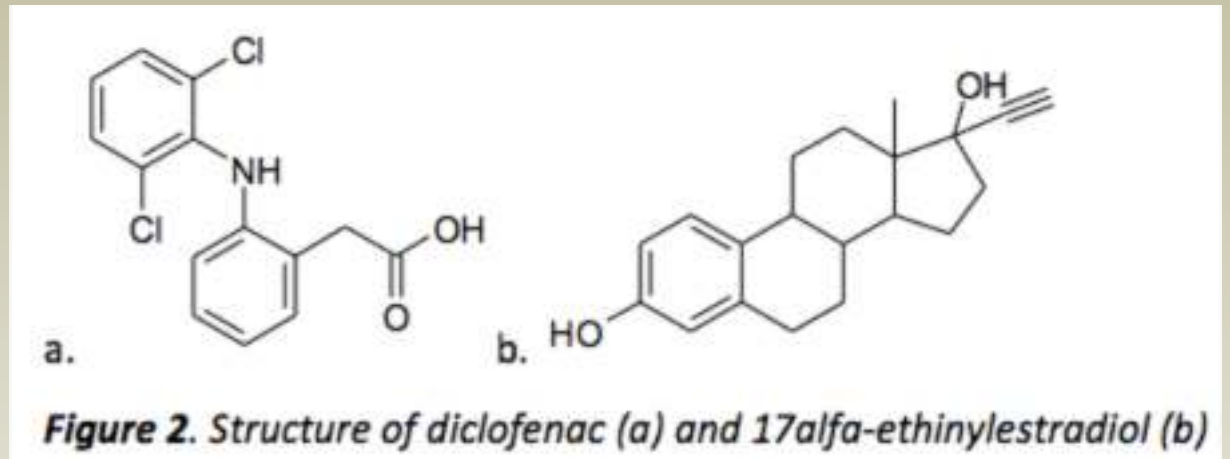
- Medžiagos, kurių bent viena savybė kelia pavojų, pvz.:
- Fizinis pavojus
- Ūminis pavojus sveikatai (staigus neigiamas poveikis),
- Neigiamas poveikis aplinkai – Ūminis arba lėtinis poveikis vienam ar daugiau aplinkos komponentų, kaupiasi gyvų organizmų audiniuose, pernešama dideliais atstumais atmosferoje ir pan.

Nuotekų tyrimai 2017m

- Po 12 nuotekų mėginių Kauno r. ir Šilalės r. Valymo įrenginiai, įmonės, gyvenamieji rajonai, lietaus vanduo, nuotekų dumblas
- Tirti mikroteršalai (BPA, APs, Ftalatai, PFAS, sunkieji metalai, farmacinės medžiagos)
- Tyrimai - Upsaloj ir Gdanske.

Kraujo tyrimai 2003 metais

320 ŽMONIŲ

12 VALSTYBIŲ

VYRAI, MOTERYS, VAIKAI, SENI
ŽMONĖS

AMŽIUS: 12-92 METAI

Tirta: 101 medžiaga

Viso 76 rastos

54 viename mėginyje

2013 M. LIFE+ PROJEKTAS BALTIJOS ŠALYSE (BEF)

KRAUJO IR DULKIŲ TYRIMUOSE DALYVAVO 10 SAVANORIŲ.

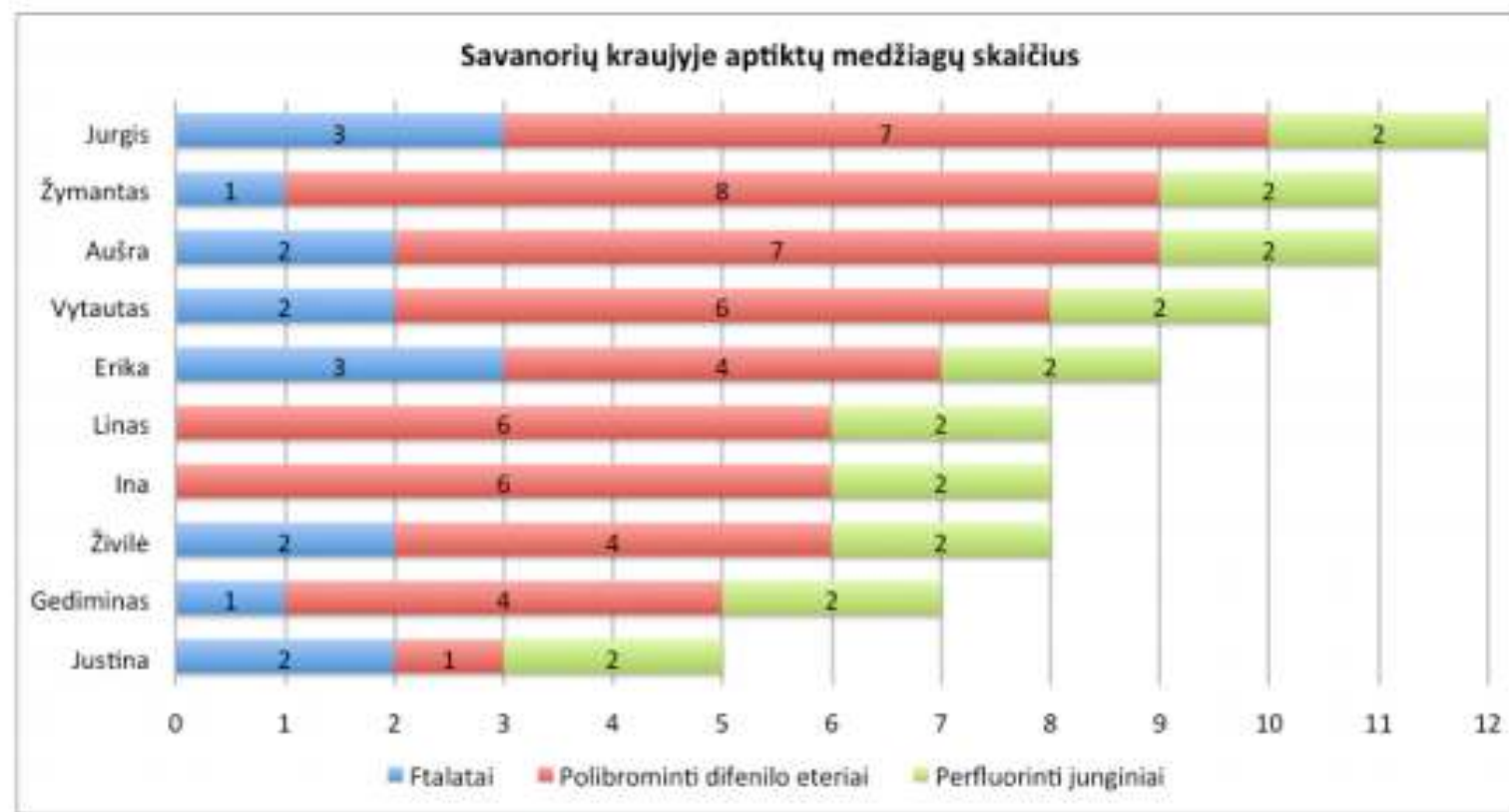

Tirta: 28 medžiaga

Viso 15 rastos

12 viename mėginyje

WWW.PAGALVOK.LT

- Nebijokite cheminių medžiagų – mes iš jų sudaryti ir mums jos reikalingos.
- Elkites su cheminėmis medžiagomis atsakingai.
- Blaiviai vertinkite kasdieniame gyvenime cheminių medžiagų keliamą riziką.
- Naudokites savo teise klausti pardavėjo informacijos apie perkamo gaminio sudėtį.
- Domėkitės pateikiama informacija apie chemines medžiagas.